

Ю.Л. ТАТАРИНЦЕВА, І. А. ЮР'ЄВА

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ОБЛІК РИЗИКІВ ПРИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ФІНАНСІВ

В сучасних економічних умовах соціальна відповідальність є одним з головних джерел демфування викликів мінливого середовища, пов'язаного з багатьма ризиками. Невизначеність навколишнього середовища: пандемія, кризи, військова агресія, стрімке впровадження інноваційних технологій з використанням новітнього інформаційно-комунікаційного забезпечення у різних сферах суспільної діяльності змушують сучасну систему соціальної відповідальності організації адаптуватись до постійних викликів, які несуть небезпеку сталим організаційним системам, наслідком чого є вимога до верифікації та протидії ризикам. Система соціальної відповідальності в таких умовах повинна мати алгоритм протидії не тільки з ідентифікації небезпек, їх наявності та класифікації, але й користуватись методами оцінки ризиків. Інколи знання, навички та вміння швидко та професійно використати необхідну методологічну технологію з оцінки ризиків і є запорукою стабільного існування соціально відповідального підприємства. Іноді прогнозування, вибудовування моделей, постановка та виконання заходів з мінімізації ризиків вдало доповнює існуючу систему соціальної відповідальності. Необхідно відмітити, що також з мінімізацією ризиків, можлива інша стратегія - здатність ризикувати, якщо оціночні критерії вірогідної майбутньої ситуації є сприятливими. Вміння прийняти вірні управлінські рішення в умовах невизначеності, успішно оминати негаразди, які не корелюють із соціально-відповідальною поведінкою, коли ризик набуває форми раціональності, прогностика та оцінювання середовища ризику зосереджується в системі людина - машина у вигляді ефективної поведінкової реакції при діяльнiсному підході: визначати сприятливі та негативні умови, які складаються. Отже, формується методологічна основа прогностичної системи оцінювання соціальної відповідальності з позиції ризикології, належність до якої вимагає постійної готовності до ймовірнісних змін та калькуляції можливостей, відкритості до різних дій та подій, позитивних чи негативних.

Ключові слова: соціальна відповідальність; ризик; фінанси; цифровізація; технологія; система; учет; оцінка; ефективність; підприємство; невизначеність; аналіз; небезпека; криза; цінність; класифікація; інформація; норма; поведінка; проблема; економіка; керівник; метод; моніторинг; заходи; модель; рішення; можливість; сфера, процес, оцінювання, критерій, верифікація, механізм

Y.L. TATARYNTSEVA, I. A. YURYEVA

THE SOCIAL RESPONSIBILITY: RISK ASSESSMENT IN THE DIGITALISATION OF FINANCE

In modern economic conditions, social responsibility is one of the main sources of demfuvannya challenges of a volatile environment associated with many risks. Uncertainty of the environment: pandemic, crises, military aggression, rapid introduction of innovative technologies with the use of the latest information and communication support in different spheres of social activity force the modern system of social responsibility of the organisation to adapt to the constant challenges that carry danger to permanent organisational systems, the consequence of which is the requirement for verification of risk counteraction. The system of social responsibility in such conditions must have an algorithm of counteraction not only from the identification of hazards, their presence and classification, but also to use the methods of risk assessment. Sometimes knowledge, habits and skills to quickly and professionally use the necessary methodological technology for risk assessment is the guarantee of stable existence of a socially responsible enterprise. Sometimes forecasting, building models, setting and implementing measures to minimise risks successfully complements the existing system of social responsibility. It should be noted that also with risk minimisation, another possible strategy is the ability to take risks, if the evaluation criteria of a reliable future situation are favourable. Ability to make the right managerial decisions in conditions of uncertainty, to successfully circumvent troubles that do not correlate with socially responsible behaviour, when risk acquires forms of rationality, prognostication and evaluation of the risk environment is concentrated in the system of man - machine in the form of effective behavioural response in the diyalnysnym approach: to determine the favourable and negative conditions that are made. So, the methodological basis of the prognostic system of social responsibility assessment is formed from the position of risikologii, belonging to which requires constant readiness to probabilistic changes and calculation of possibilities, openness to different actions and events, positive or negative

Keywords: social responsibility; risk; finance ; digitalisation ; technology; system; accounting ; assessment; efficiency; enterprise; uncertainty; analysis; danger ; crisis; goal; value; classification; information; norm; behavior; problem; economy; manager; method; monitoring; measures; model; solution; opportunity; scope, process, evaluation, criterion, verification, mechanism

Вступ. Невизначеність навколишнього середовища: пандемія, кризи, військова агресія, стрімке впровадження інноваційних технологій з використанням новітнього інформаційно-комунікаційного забезпечення у фінансовій сфері суспільної діяльності змушують сучасну систему соціальної відповідальності організації адаптуватись до постійних викликів, які несуть небезпеку сталим організаційним системам, наслідком чого є вимога до верифікації та протидії ризикам. Система соціальної відповідальності в таких умовах повинна мати алгоритм протидії не тільки з ідентифікації небезпек, їх наявності та класифікації, але й користуватись методами оцінки ризиків. Інколи знання, навички та вміння швидко та професійно використати необхідну методологічну технологію з оцінки ризиків і є запорукою стабільного існування соціально відповідального підприємства. Іноді прогнозування, вибудовування моделей, постановка та виконання заходів з мінімізації ризиків вдало доповнює існуючу

систему соціальної відповідальності. Необхідно відмітити, що також з мінімізацією ризиків, можлива інша стратегія - здатність ризикувати, якщо оціночні критерії вірогідної майбутньої ситуації є сприятливими. Вміння прийняти вірні управлінські рішення в умовах невизначеності, успішно оминати негаразди, які не корелюють із соціально-відповідальною поведінкою, коли ризик набуває форми раціональності, прогностика та оцінювання середовища ризику зосереджується в системі людина - машина у вигляді ефективної поведінкової реакції при діяльнiсному підході: визначати сприятливі та негативні умови, які складаються. Отже, формується методологічна основа прогностичної системи оцінювання соціальної відповідальності з позиції ризикології при застосуванні цифровізації фінансів, належність до якої вимагає постійної готовності до ймовірнісних змін при оціночній калькуляції позитивних та негативних можливостей.

Постановка завдання. Проаналізувати методологічну основу прогностичної системи оцінювання соціальної відповідальності з позиції обліку ризиків із урахуванням цифровізації фінансів.

Аналіз стану питання. Питання аспектів соціальної відповідальності та ризиків були достатньо розкриті в наукових працях вітчизняними та зарубіжними вченими, за основними напрямками змісту понятійного апарату, визначення, видів, методів, підходів, класифікації ризиків в системі соціальної відповідальності. Аналізуючи відкриті джерела, спостерігалось недостатнє розкриття інформації в публікаціях щодо обліку та нефінансової звітності із урахуванням цифровізації фінансів, що вимагає розкриття методології оцінювання ризиків, удосконалювання застосованих цифрових технологій в системі соціальної відповідальності організації.

Аналіз основних досягнень і літератури. Питання дослідження соціальної відповідальності в контексті цифровізації фінансів, а саме аналіз існуючих небезпек, оцінки ризиків були висвітленні у вітчизняних та закордонних наукових публікаціях, де знайшли відображення особливості управління ризиками корпоративної соціальної відповідальності.

На часі вагоме місце займають публікації, щодо ролі фінансової цифровізації у забезпеченні мінімізації ризиків, характеристик рівнів безпеки при оцінюванні викликів в системі соціальної відповідальності, які досліджували вітчизняні та закордонні автори: такі автори, як К. Арроу, Г. Бондаренко, У. Бек, П. Бернстайн, Е. Гіденс, Р. Гольцман, Л. Горбата, М. Дуглас, М. Дубина, А. Дем'янюк, А. Колот, К. Лау, Н. Луман, Г. Марковиц, Ф. Найт, О. Ренн, О. Попело, М. Робинсон, П. Словік, О. Тарасенко, В. Терещук, О. Яницький та низка інших

Існуючі методи розв'язання задачі. Методологічною основою дослідження прогностичної системи оцінювання соціальної відповідальності з позиції обліку ризиків при застосуванні цифровізації фінансів є загальні та спеціальні методи пізнання: діалектичний метод, метод класифікації наукових понять, ймовірнісні методи аналізу, методи логічного аналізу і синтезу, методи кореляційного аналізу, статистичного моделювання, методи аналізу, системний підхід. У дослідженні використано також методи узагальнення і абстрагування (для обліку негативних наслідків ризиків).

Мета роботи. Аналіз науково-методологічних засад, визначення методів і моделей оцінки та обліку ризиків, їх вдосконалення за наявними методами цифровізації фінансів.

Постановка задачі. Соціальна відповідальність з точки зору оцінки ризиків, процесу обліку вимагає формування певних уявлень для роботи з організацією цифровізації фінансів в системі соціальної відповідальності.

Відповідно до мети дослідження визначені три складові завдання: по-перше: систематизація розвитку наукового знання про сутність і природу соціальної відповідальності в контексті оцінки ризиків, по-друге: зміст поняття та методи «оцінки ризиків»; по-третє:

характеристика цифровізації фінансів як іноваційного інструменту ефективної діяльності організацій в системі соціальної відповідальності.

Результати дослідження. Цифрові технології знаходять все більшого поширення і в сфері фінансових відносин на різних рівнях в системі соціальної відповідальності. Вони допомагають виявити, оцінити, провести облік усіх ризиків, а потім проконтролювати і по можливості виправити їх задля усталеного функціонування системи соціальної відповідальності. Сфера фінансів в системі соціальної відповідальності реагує на будь-які зміни в навколишньому середовищі: на верхньому рівні це державно-творча діяльність, зміни у фінансовому законодавстві, прийняття нових фінансових законів, поправки уже існуючих впливають на фінансову стабільність організації та спроможні викликати ризики.

Виявлення внутрішніх та зовнішніх загроз провокують ризикові ситуації зазвичай пов'язані з непередбачуваними обставинами, невизначеністю у сфері фінансів, які потрібно моделювати за допомогою автоматизованих систем управління. Зміни у політиці, законодавстві чи суспільних настроях можуть впливати на фінансову ситуацію. Сучасні цифрові моделі повинні враховувати економічні коливання у вигляді рецесії, депресії, стабільності чи зростання. Це одна небезпека простежується у нестабільності валютних ринків та фондових бірж, які виливаються у валютні ризики з неповерненням кредитів, зменшенням або знеціненням активів, відсутність достатньої ліквідності може викликати проблеми з дебіторською та кредиторською заборгованостями, з невиконанням зобов'язань організацій, де поширення і розвиток інформаційно-комунікаційних технологій виступають каталізатором процесів соціальної відповідальності і забезпечують усунення або зменшення наслідків від ризиків.

Застосування нових технологій з одного боку можуть стати інноваційним проривом, а технологічні збої можуть стати джерелом ризиків. Це виражається в тому, що цифрові дані пронизують всі щаблі фінансових відносин, на макро і мікроекономічному рівнях вони зумовлюють кількісні показники їх розвитку, темпи зростання, ефективність функціонування та використання всіх факторів виробництва, які необхідно обліковувати. Неefективні рішення з макроекономічної безпеки можуть викликати фінансові труднощі цілому в системі соціальної відповідальності.

Процес ідентифікації, оцінювання, цілепокладання подій чи обставин, які можуть вплинути на досягнення фінансових цілей із розрахунком ймовірності виникнення ризику та його впливу на систему соціальної відповідальності і є однією із проблем організацій. Для кожного ідентифікованого ризику важливо визначити, наскільки він серйозний та яка ймовірність його виникнення. Для цього необхідно проводити категоризацію ризиків, розподіляти їх за категоріями для кращого розуміння їхнього характеру.

Прагнення удосконалити фінансову сферу, знизити витрати і збільшити прибуток, спонукає застосовувати інформаційні системи та великі бази даних, будувати реєстри ризиків, створивши документ, який містить всі ідентифіковані ризики, їх характеристики, ймовірність та вплив, а також заходи, які можна вжити для управління цими ризиками. При цьому необхідно розробити план дій для кожного ідентифікованого ризику: свого роду організатор ризиків.

В обліковій діяльності виникає потреба у проведенні аудиту фінансових ризиків, який передбачає регулярний огляд та оновлення реєстру ризиків, оцінка їхньої актуальності та внесення коректив у стратегії управління ризиками.

Визначення ризиків є динамічним процесом, який вимагає постійного моніторингу та адаптації відповідно до змін у зовнішньому середовищі та внутрішніх умов. За умов цифровізації у фінансовій системі успішно розвиваються методи вимірювання, серед яких є метод експертного оцінювання - це стратегія збору інформації, коли використовуються думки та оцінки експертів для прийняття рішень або оцінки ситуацій. Цей метод широко використовується в різних галузях, включаючи бізнес, науку, технології та громадські справи. Основні характеристики методу експертного оцінювання: використання думок та знань кваліфікованих експертів, які мають досвід або експертизу в конкретній області. Використовуючи програмне забезпечення, за підтримки кваліфікованих фахівців відбувається збір інформації щодо фінансового стану системи соціальної відповідальності: збір оцінок, думок та прогнозів експертів шляхом інтерв'ю, анкетування, дискусій чи інших методів; систематичне оформлення та структурування процесу збору інформації для отримання конкретних відповідей на певні питання. Обробка результатів: аналіз та узагальнення думок експертів для отримання об'єктивної інформації, яка може бути використана для прийняття рішень щодо покращення опції фінансів в системі соціальної відповідальності.

Невід'ємною функцією управління фінансовими ризиками є їх оцінка з метою: визначення ступеня його допустимості або неприпустимості; ухвалення рішення щодо вибору тієї або іншої фінансової операції (фінансового) з урахуванням їх ступеня ризикованості; визначення обсягу резервного капіталу або загального обсягу власного капіталу як джерела відшкодування фінансових втрат; визначення ступеня відповідності діяльності фінансової установи нормативним вимогам органів контролю тощо. Оцінка рівня ризику традиційно здійснюється за допомогою аналізу. Виділяють два види такого аналізу: якісний аналіз фінансових ризиків – його результатом є виявлені види фінансових ризиків, характерні для діяльності суб'єкта економіки, а також взаємозв'язок між ними. Кількісний аналіз фінансових ризиків – його результатом є ступінь ризикованості того або іншого об'єкта, а також висновок про ступінь допустимості ризику. Такі види аналізу здійснюються послідовно і не є взаємовиключними або самодостатніми. Вихідним поняттям, а також елементом оцінки будь-якого виду

ризиків (фінансового також) є ймовірність реалізації тієї або іншої випадкової події. Також метод експертного оцінювання часто використовується для прогнозування майбутніх подій та оцінки можливих ризиків. Недоліки методу експертного оцінювання можуть включати суб'єктивність, можливий вплив лідера групи експертів на загальний результат, а також обмежену спроможність експертів передбачити невідомі аспекти майбутніх ситуацій. Коли лінійні зв'язки між ризиками і небезпеками не усвідомлюються, це суттєво впливає на розуміння природи самого явища ризику. Традиційно для апроксимації розподілу ймовірностей випадкової величини застосовуються такі методи: параметричний метод; моделювання за історичними даними; метод Монте-Карло; аналіз сценаріїв. Великі дані (Big Data) використовують поняття цілі та критерія. Ціль - це одна із центральних категорій теорії системного аналізу. Мета визначає як бажане стан системи (в нашому випадку соціальної відповідальності); як певну реакцію на виході системи; як інваріант поведінки системи, де підкреслюється зв'язок між цілями та засобами їх досягнення. Критерій - це правило або норма, за якою відбираються ті або інші засоби для досягнення цілей.

Ціль у загальному випадку вказує напрямок дії. Критерій доповнює поняття мети і вказує ефективний спосіб її досягнення. Якщо є достатня інформація в критеріях і вони є кількісними, то можна зв'язати аналітичним вираженням ціль і засоби її досягнення, що буде представлять собою критерій ефективності, або критерій функціонування системи цифровізації. Якщо необхідно забезпечити не одну вимогу, а систему, то вираження одержують шляхом об'єднання критеріїв. Будь-яка система не тільки існує, але при цьому робить якісь дії, тобто взаємодіють із іншими системами. Із урахуванням цього виявляється, що цифровий аналіз навіть простих об'єктів розглядає з одного боку - функції системи (об'єкта) тобто все те, що вона може виконувати; а з іншого боку - сукупність елементів, які брали участь у реалізації тієї або іншої функції системи. У такому випадку існує два типи завдань: аналіз - коли за заданою схемою елементів треба знайти функцію, реалізовану системою; синтез - по заданій функції знайти її схему, що реалізує.

Цифровий потенціал потребує аудиту соціальної діяльності соціально відповідального бізнесу: аудит – це формальний процес огляду соціальної політики компанії та її результатів. Мета такого аудиту – відпрацювати механізми та документацію, необхідні для подальшої роботи організації в цьому напрямку. Основні етапи аудиту полягають в зборі і аналізі документів і інформації, аналізі місії та інших документів організації, які визначають її політику (кодекс поведінки); інтерв'ю ключових працівників (включаючи керівництво); дослідження та опитування працівників з метою визначення наскільки проголошена соціальна місія досягнута в даній організації. Дослідження повинне бути передане для аналізу незалежній організації; огляд зовнішньої інформації про підприємство. Оцінка розриву між

поточним станом і поставленими задачами розробленими у стратегії компанії, інформування про результати аудита працівників і всіх зацікавлених осіб, а також коректування стратегій для подолання розриву, проведення тренінгів і навчання.

З використанням алгоритму цифрової трансформації, як оптимізації бізнес-моделей за допомогою цифрових технологій можна значно пришвидшити процес контролю, запровадження практики модернізації та розвитку інформаційної системи для збору, зберігання, використання даних реєстраторів розрахункових операцій та програмних інструментів; створення єдиної електронної бази даних; фінансового моніторингу, правоохоронними та іншими державними органами), а також удосконалення проведення операційного та стратегічного аналізу; забезпечення підготовки електронної звітності, аналітичних інструментів для підтримки прийняття управлінських рішень, створення інструментів з інтерфейсом користувача для автоматизації дослідження відібраних на транзакційних індикаторах високоризикових закупівель. Ступінь впливу будь-якої технології може розглядатися як результат її поширення і глибини впровадження.

Висновки. Узагалі, вироблення рішень на основі цифровізації фінансів виконує структурну та системну роль в оцінці ризиків. Функція аудиту, обліку (оцінки) ризиків реалізується на рівні соціальних інститутів за допомогою провідних цифрових технологій, розширення бази інформаційно-аналітичного забезпечення. На основі інтеграції інформаційної та мережевої складових створюються інформаційно - мережеві структури. Прискореними темпами формуються мережева інфраструктура, мережеві технології та мережевий бізнес, змінюються пропорції і спрямування інвестиційних активів, основна частка інвестицій припадає на нематеріальні активи, які підлягають обліку.

Із запровадженням постійних змін цифровізації фінансів у сфері соціальної відповідальності із впровадженням обліку ризиків та, відповідно, створення алгоритму їх оцінювання підвищується рівень ефективності всієї системи функціонування сучасної організації. Таким чином, застосування практичного досвіду обліку, оцінки мінімізації ризиків, цифровізації фінансування є ефективним алгоритмом для подальшого

розвитку системи соціальної відповідальності будь якої організації.

Список літератури

1. Податковий кодекс України від 02.12.10 р. № 2755-VI [Електронний ресурс] – <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show /2755-17>.
2. Митний кодекс України № 4495-VI від 13.03.12 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show /4495-17>.
3. Цифровізація економіки як фактор економічного зростання: колективна монографія / за заг. ред. О. Л. Гальцової. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 260 с.
4. Березина С.Б. Соціальні ризики: теорія, методологія, захист: монографія / С.Б. Березина. Київ: Компринт, 2018. 543 с.
5. Юр'єва І.А., Основні підходи до соціальної відповідальності: Збірник наукових праць «Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХПІ». – 2014.– 64 (1106) – с.110-115
6. І.А. Юр'єва, Н.М. Побережна Підходи до впровадження системи соціальної відповідальності в організації. Дослідження та оптимізація економічних процесів: кол. монографія за ред. О.В. Манойленко.- Х.: «Щедра садиба плюс», 2014 р. – 517 с.
7. Вітлінський В.В., Великоіваненко Г.І. Ризикологія в економіці та підприємстві: монографія. К.: КНЕУ, 2004. 460 с.
8. Сухоруков А. І. Проблеми фінансової безпеки України : монографія; Київ : НІПМБ, 2005. 140 с

References (transliterated)

1. Podatkoviy kodeks Ukrainy vid 02.12.10 r. № 2755-VI [Elektronnyi resurs] – <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show /2755-17>.
2. Mytniy kodeks Ukrainy № 4495-VI vid 13.03.12 r. [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show /4495-17>.
3. O. L. Haltsova Tsyfrovizatsiia ekonomiky yak faktor ekonomichnoho zrostantia [Digitalisation of the economy as a factor of economic growth]kol.monografiya za red O. L. Haltsovoi. -Kherson: Vydavnychiy dim «Helvetyka», 2021 – pp. 260
4. Berezina S.B. Sotsialni ryzyky: teoriia, metodolohiia, zakhyst [Social risks: theory, methodology, protection]: monohrafiia / S.B. Berezina. Kyiv: Komprint, 2018. - pp. 543 .
5. Yur'yeva I.A. Osnovni pidhody` do social'noyi vidpovidal'nosti [The main approaches to social responsibility] *Visnyk NTU «XPI». Seriya: Ekonomichni nauky`* [Bulletin of NTU "KhPI". Series: Economic Sciences] – Kharkiv: NTU «XPI», 2014. – no . – 2014.–64 (1106) . - pp.110.- 115
6. I.A. Yur'yeva, N.M.Poberezhna *Pidhody` do vprovadzheniya sy'stemy` social'noyi vidpovidal'nosti v organizatsiyi.* [Approaches to implementing social responsibility system at an enterprise. Research and optimisation of economic processes] *Doslidzhennya ta opyt` mizaciya ekonomichny`x procesiv: kol.monografiya za red...O.V. Manojlenko.- Kharkiv: «Shhedra sady`ba plus», 2014 – 517- pp. 412-431*
7. Vitlinskyi V.V., Velykoivanenko H.I. Ryzkykolohiia v ekonomitsi ta pidpriemnytstvi [Riskology in economics and entrepreneurship]: monohrafiia / Vitlinskyi V.V., Velykoivanenko H.I. K.: KNEU, 2004. 460 s.
8. Sukhorukov A. I. Problemy finansovoi bezpeky Ukrainy [Problems of financial security of Ukraine] : monohrafiia; Kyiv : NIPMB, 2005. - pp. 140

Надійшла (received) 08.08.2023

Відомості про авторів / About the Authors

Татаринцева Юлія Леонідівна (Tataryntseva Yuliia) – кандидат економічних наук, доцент, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», доцент кафедри обліку і фінансів; м. Харків, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2910-9280>; yulia.tataryntseva@khp.edu.ua

Юр'єва Ірина Анатоліївна (Yuryeva Irina) – кандидат економічних наук, доцент, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», доцент кафедри обліку і фінансів; м. Харків, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8159-7763>; Iryna.Yurieva@khp.edu.ua